

МОСЕЙЧУК Юрій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-2457-6552>

ДАРІЙЧУК Сергій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0001-8089-1293>
s.dariichuk@chnu.edu.ua

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФУТБОЛЬНОГО АРБІТРА

В статті розглянуто основи формування комунікації у підготовці сучасного футбольного арбітра, доведено що розширення функцій судді в сучасному спорті, ускладнення завдань суддівства, урізноманітнення змісту спортивної діяльності обумовлюють підвищення вимог до особистості спортивного судді. Теоретичний аналіз літератури на тему дослідження дозволив виділити кілька аспектів професійної діяльності футбольного арбітра: індивідуальний аспект суддівства – систематичне формування знань, умінь й навичок, а також здібностей футбольного арбітра за допомогою теоретичного та практичного навчання суддівству, зокрема в обраному виді спорту. Обґрунтовано компоненти ефективного організованого процесу підготовки футбольних арбітрів, а саме: основ теорії і методики суддівства (філософія, механіка, правила гри); психолого-педагогічних характеристик особи футбольного арбітра, його мотивації; фізичної підготовленості людей до суддівства; чинники забезпечення успішності такої діяльності; система контролю і самоконтролю підготовленості арбітрів. Крім того, важливим визначені засоби, методи і методичні прийоми, що забезпечують фізичну, теоретичну і психологічну підготовленість арбітра, оперативність його мислення, і, що важливо, уміння спілкуватися, знання рідної і іноземної мов. У рамках «Communication Skills» – мистецтві передавати та отримувати інформацію, нами виділено чотири основні вектори: управління ситуаціями (рішення щодо ситуації), що відбуваються як би «всередині» матчу безпосередньо на футбольному полі; управління ситуаціями (рішення щодо ситуації) навколо матчу (у тому числі біля футбольного поля); управління бригадою арбітрів (асистентами арбітра, резервним арбітром, відео асистентами арбітра), рішення щодо інформації партнерів; управління аудиторією глядачів (зокрема реакція вплив і тиск трибун, залежно від прийнятих рішень). Визначені найбільш важливі «вузькі» проблемні області арбітражу у футболі: контроль і управління грою; послідовність прийнятих рішень; єдиний підхід до трактування правил гри; визначення місця порушення тощо.

Ключові слова: арбітр, комунікація, фахова підготовка, футбол, «Communication Skills».

<http://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.10>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Рівень розвитку сучасного спорту створив умови коли все складніше об'єктивно оцінити (фігурне катання, стрибки у воду), зафіксувати показаний результат (фехтування) або визначити перевагу одного спортсмена над іншим (легка атлетика, біатлон, спортивні ігри).

Розвиток сучасного футболу, процес, якому притаманна постійна потреба оптимізації, урізноманітнення та інтенсифікації тренувального процесу, а також певна специфіка змагальної діяльності, ставить його перед учасниками у досить умови, що постійно змінюються. Так, спостерігається тенденція зростання вимог до футбольних арбітрів, які диктує безпосередньо цей процес.

Розширення функцій арбітра в сучасному спорті, ускладнення завдань суддівства, урізноманітнення змісту спортивної діяльності обумовлюють підвищення вимог до особистості футбольного арбітра. Сьогодні, за переконанням В. Згоби, К. Кравчука, В. Паєвського, І. Пашенко, І. Помещикової, М. Прошкіна, до представників суддівського корпусу виділяються певні вимоги: сучасна освіта, високий рівень інтелектуального, морального, етичного розвитку, глибокі знання теорії й практики спорту. Визначними характеристиками арбітра є ідейна й моральна чистота, добропорядність і чесність, і що важливо, безмежна любов до спорту, що безпосередньо впливає на якісний розвиток змагального процесу.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИ ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз досліджень та публікацій В. Згоби, К. Кравчука, В. Паєвського, І. Помещикової, М. Прошкіна дозволив констатувати, що об'єктивність суддівства в сучасному спорті часто викликає сумніви, особливо у видах спорту, де рішення судді базується на його особистій, суб'єктивній позиції, наприклад спортивні ігри [1, с. 8-10; 2, с. 106-109; 3, с. 192-195; 4, с. 53-55].

Проблеми діяльності футбольних арбітрів аналізували А. Абдула, В. Ніколаєнко, Т. Чопілко, В. Шаленко, В. Перевозник, В. Хелсен. Проте, ці роботи присвячені потенційним можливостям удосконалення їх фізичної підготовки та питанням теоретичного обґрунтування ефективності індивідуального підходу до побудови тренувального процесу зі спеціальної фізичної підготовки футбольних арбітрів. При чому зміст спеціальної фізичної підготовки описано фрагментарно або ж не вивчено взагалі.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

В такому ж стані перебуває питання загального аналізу напрямів або векторів професійної діяльності, зокрема комунікаційних умінь і навичок [5; 6; 7; 8].

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті визначаємо виокремлення основ формування комунікації у підготовці сучасного футбольного арбітра як одного із векторів його професійної діяльності.

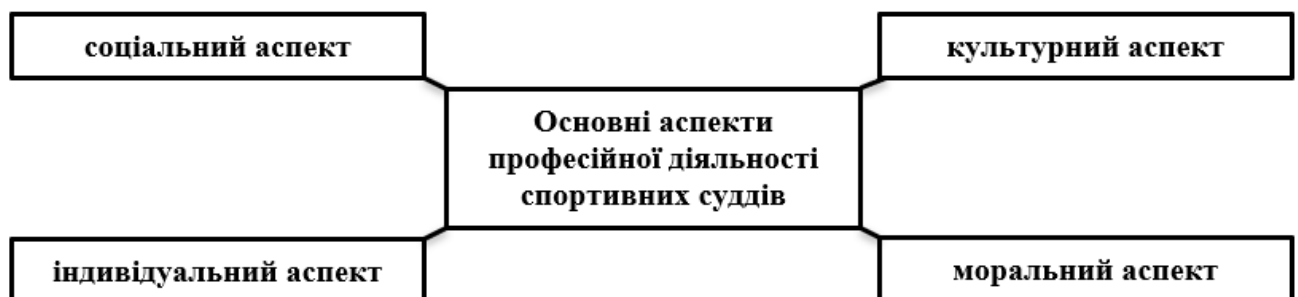

Рис.1. Основні аспекти професійної діяльності спортивних суддів

Рішення судді є основою, базою для якого стають оціночні критерії ситуацій, що виникають, й процеси комунікації.

А. Самчук, розглядаючи систему підготовки і перепідготовки суддів наголошував на формуванні таких

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Теоретичний аналіз літератури на тему дослідження дозволив виділити кілька аспектів професійної діяльності спортивних суддів. Це чотири засадничих сторони, до яких віднесено індивідуальний аспект суддівства – систематичне формування знань, умінь й навичок, а також здібностей спортивного арбітра за допомогою теоретичного та практичного навчання суддівству, зокрема в обраному виді спорту.

У соціальному відношенні суддівство як діяльність сприяє об'єднанню різноманітних соціальних груп людей на спортивних змаганнях, розвитку та зміцненню соціалізації особистості через участь у змаганнях та реалізації потреби у самоствердженні, самореалізації. Культурний аспект суддівства полягає у професійній орієнтації в спільній діяльності на вищу культуру управління спортивними заходами, на інноваційні процеси в суддівській діяльності. І останній, четвертий аспект, моральний аспект суддівства – готовність бути моральним зразком, долати проблеми фінансових ресурсів, тиск ззовні, залежність від засобів масової інформації, вболівальницької спільноти, залишаючись при цьому об'єктивним (рис.1.).

У практиці суддівства під час футбольного матчу управління грою здійснюється через рішення арбітра.

компонентів ефективного організованого процесу, а саме:

- основ теорії і методики суддівства (філософія, механіка, правила гри);
- психолого-педагогічних характеристик персони футбольного арбітра, його мотивації;

- фізичної підготовленості людей до суддівства;
- чинники забезпечення успішності такої діяльності;
- система контролю і самоконтролю підготовленості арбітрів.

Крім того, важливим визначені засоби, методи і методичні прийоми, що забезпечують фізичну, теоретичну і психологічну підготовленість судді, оперативність його мислення, і, що важливо, вміння спілкуватися, знання рідної і іноземної мов [12, с. 80].

Комунікативні навички – це здібності, які використовує людина, коли надає та отримує різну інформацію (Ж. Норсхап). Хоча ці навички можуть бути звичайною частиною повсякденного робочого життя, чітке, ефективне та ефективне спілкування є надзвичайно важливою та корисною навичкою. Навички спілкування передбачають слухання, мовлення, спостереження та співчуття. Також корисно зрозуміти різницю в тому, як спілкуватися за допомогою взаємодії віч-на-віч, у професійній діяльності, телефонних розмовах і цифрових комунікацій, таких як електронна пошта та соціальні мережі [13].

До основних комунікативних навичок відносимо активне слухання (вдячне або уважне слуханням), яке означає пильну увагу до співрозмовника або співрозмовників. Практика активного слухання дозволяє сформувати повагу до ваших колег і підвищити розуміння у спільній діяльності.

Використання правильного методу спілкування. Враховуючи специфіку

змагальної діяльності у футболі, важливо враховувати аудиторію, інформацію, якою будете ділитися та найкращий спосіб для цього. Такі риси, як доброзичливість, позитивність (жести, посмішка під час розмови чи похвала) сприяють налагодження продуктивні стосунки з колегами-арбітрами, спостерігачами арбітражу, футболістами та їх тренерами, керівниками команд тощо.

Впевненість футбольного арбітра – категорія фахова, адже рішення, яке виноситься, в певному сенсі пливає на перспективні відносини кожного, хто знаходиться на футбольному полі, їх оточуючих тощо. Саме впевненість у правильності обраного рішення повинна базуватись на знаннях, практичному досвіді та комунікації із бригадою арбітрів. Чіткість та розбірливість, гучність, тональність і тембр розмови є умовою ефективної комунікації [13].

У рамках «Communication Skills» – мистецтві передавати та отримувати інформацію, нами виділено чотири основні вектори (дивись рис. 2):

Перший вектор – управління ситуаціями (рішення щодо ситуацій), що відбуваються як би «всередині» матчу безпосередньо на футбольному полі.

Другий вектор – управління ситуаціями (рішення щодо ситуацій) навколо матчу (у тому числі навколо меж футбольного поля).

Третій вектор – управління партнерами (асистентами арбітра, резервним арбітром, відео асистентами арбітра), рішення щодо інформації партнерів.

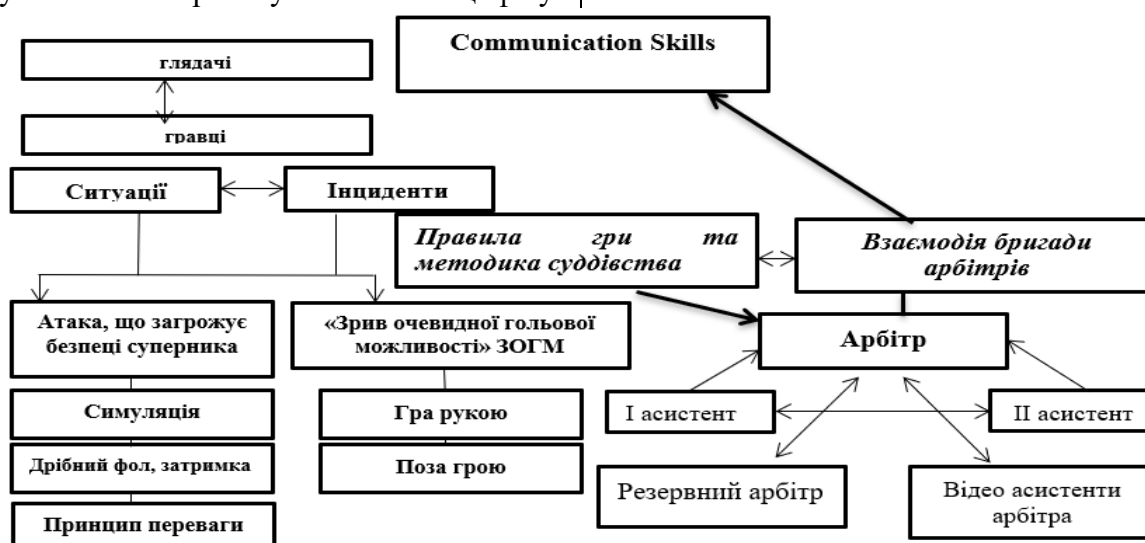

Рис.2 Основні складові системи комунікації під час змагання з футболу

Четвертий вектор – управління аудиторією глядачів (зокрема реакція вплив і тиск трибун, залежно від прийнятих арбітром рішень) (рис.1.2).

Дослідниками визначені найбільш важливі «вузькі» проблемні області арбітражу у футболі: контроль і управління грою; послідовність прийнятих рішень; єдиний підхід до трактування правил ігри; визначення місця порушення (у штрафному майданчику чи поза ним); оцінка єдиноборств, пов'язаної із «дрібним» фолом та використанням заборонених ліктів під час боротьби за м'яч у повітрі; призначення або не призначення пенальті; застосування або незастосування дисциплінарних санкцій; положення «поза грою».

6. ВИСНОВКИ ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, розглядати комунікативну підготовленість до професійної діяльності як вихідну умову ефективності цієї діяльності, що інтегрує в собі особистісні та професійні аспекти життєдіяльності арбітра. Систематизація різноманітного фактичного матеріалу щодо проблеми підготовленості арбітра до практичної діяльності неможлива без аналізу особливостей цієї діяльності, оскільки структура діяльності та умови її перебігу визначають структуру готовності арбітра до її здійснення. Повноцінна комунікація як ефективна навичка підвищення фахового рівня футбольного арбітра є перспективною темою для подальших наукових досліджень.

Література

1. Згоба В. Структура рухової активності суддів у гандболі. Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фізичного виховання та спорту. Вип. 9. Л., 2005. Т.1. С. 8–10.
2. Паєвський В. В., Кравчук К. Р. Напрями удосконалення професійної підготовленості суддів з волейболу. *Проблеми та перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах*. Зб. стат. Х міжн. наук. конф. Белгород–Харьков, 2014. С. 106–109.
3. Помещикова І. П., Пащенко Н. О., Печников О. Д. Підвищення рівня спеціальної підготовленості молодих баскетбольних арбітрів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5. С. 192–195.
4. Паєвський В., Прошкін М. Значення суддівства в сучасному спорті. *Спортивні ігри*. 2017. №2. С. 53–55.
5. Абдула А. Б. Удосконалення фізичної підготовки футбольних арбітрів різної кваліфікації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.01. Харків. ДАФК. Х., 2011. 20 с.
6. Ніколаєнко В., Чопілко Т. Теоретичне обґрунтування ефективності індивідуального підходу до побудови тренувального процесу зі спеціальної фізичної підготовки футбольних арбітрів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. №2. 2016. URL: file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/Theoretical_reasoning_of_individual_approach_effic.pdf (дата звернення: 1.03.2024)
7. Шаленко В. В., Перевозник В. І. Підготовка арбітрів у футболі : метод. реком. для студ. спеціалізації «Футбол». Х. : ХДАФК, 2001. 92 с.
8. Helsen W. Performance training in football refereeing. UEFA Referee Commiti, 2005. 200 p.
9. Волощук Н.В. Підготовка арбітрів початкової кваліфікації у футболі. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, освітньою програмою «Спорт». Київ – 2020. 72 с. URL: https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/78787878/3038/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%89%D1%83%D0%BA_%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 1.03.2024)
10. Абдула А. Б. Дослідження антропометричних та функціональних показників арбітрів різної кваліфікації у футболі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. Х., 2013. №5. С. 3–6.
11. Абдула А. Б. Дослідження рухової діяльності арбітрів у футболі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. Х., 2007. №5. С. 85–87.
12. Самчук А. В. Структура та зміст діяльності арбітрів у футболі. Магістерська робота за спеціальністю 8.010203 «олімпійський та професійний спорт». Лівів, 2010. 82 с. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/2564/1/2010+%D0%BC%D0%B0%D0%B3_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf. (дата звернення: 1.03.2024)
13. 10 Communication Skills for Your Life and Career Success. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/communication-skills> (дата звернення: 1.03.2024)

References

1. Zghoba V. Struktura rukhovoï aktyvnosti suddiv u handboli. Moloda sportyvna nauka Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats z haluzi fizychnoho vykhovannia ta sportu. Vyp. 9. L., 2005. T.1. S. 8–10.
2. Paievskiy V. V., Kravchuk K. R. Napriamy udoskonalennia profesiinoï pidhotovlenosti suddiv z voleibolu. Problemy ta perspektyvy rozvytku sportyvnykh ihor i yedynoborstv u vyshchykh navchalnykh zakladiv. Zb. stat. Kh. mizhn. nauk. konf. Belhorod–Kharkov, 2014. S. 106–109.
3. Pomeschchykova I. P., Pashchenko N. O., Pechnykov O. D. Pidvyshchennia rivnia spetsialnoi pidhotovlenosti molodykh basketbolnykh arbitriv. Slobozhanskyi nauko-sportyvnyi visnyk. 2013. № 5. S. 192–195.
4. Paievskiy V., Proshkin M. Znachennia suddivstva v suchasnomu sporti. Sportyvni ihry. 2017. №2. S. 53–55.
5. Abdula A. B. Udoskonalennia fizychnoi pidhotovky futbolnykh arbitriv riznoi kvalifikatsii: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: spets. 24.00.01. Kharkiv. DAFK. Kh., 2011. 20 s.
6. Nikolaienko V., Chopilko T. Teoretychne obgruntuvannia efektyvnosti individualnoho pidkhotu do pobudovy trenuvalnoho protsesu zi spetsialnoi fizychnoi pidhotovky futbolnykh arbitriv. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. №2. 2016. URL: file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/Theoretical_reasoning_of_individual_approach_effic.pdf (data zvernennia: 1.03.2024)
7. Shalenko V. V., Perevoznyk V. I. Pidhotovka arbitriv u futboli : metod. rekom. dlia stud. spetsializatsii «Futbol». Kh. : KhDAFK, 2001. 92 s.
8. Helsen W. Performance training in football refereeing. UEFA Referee Commitee, 2005. 200 p.
9. Voloshchuk N.V. Pidhotovka arbitriv pochatkovoï kvalifikatsii u futboli. Kvalifikatsiina robota na zdobuttia stupenia mahistra za spetsialnistiu 017 Fizychna kultura i sport, osvithnoiu prohramoiu «Sport». Kyiv – 2020. 72 s. URL: https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/3038/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%89%D1%83%D0%BA_%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y (data zvernennia: 1.03.2024)
10. Abdula A. B. Doslidzhennia antropometrychnykh ta funktsionalnykh pokaznykiv arbitriv riznoi kvalifikatsii u futboli. Pedahohika, psykhohihiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu. Kh., 2013. №5. S. 3–6.
11. Abdula A. B. Doslidzhennia rukhovoï diialnosti arbitriv u futboli. Pedahohika, psykhohihiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu : nauk. monohr. / za red. S. S. Yermakova. Kh., 2007. №5. S. 85–87.
12. Samchuk A. V. Struktura ta zmist diialnosti arbitriv u futboli. Mahisterska robota za spetsialnistiu 8.010203 «olimpiiskiy ta profesiinyi sport». Liviv, 2010. 82 s. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/2564/1/2010+%D0%BC%D0%B0%D0%B3_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf. (data zvernennia: 1.03.2024)
13. 10 Communication Skills for Your Life and Career Success. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/communication-skills> (data zvernennia: 1.03.2024)

Abstract

DARIICHUK Serhii, MOSEICHUK Yurii

FUNDAMENTALS OF COMMUNICATION FORMATION IN THE TRAINING OF A MODERN FOOTBALL REFEREE

The article examines the basics of the formation of communication in the training of a modern football referee, it is proved that the expansion of the referee's functions in modern sports, the complication of refereeing tasks, and the diversification of the content of sports activities lead to an increase in the requirements for the personality of a sports referee. The theoretical analysis of the literature on the topic of the study made it possible to highlight several aspects of the professional activity of sports referees: the individual aspect of refereeing is the systematic formation of knowledge, skills and abilities, as well as the abilities of a sports referee with the help of theoretical and practical training in refereeing, in particular in the chosen sport. The components of an effective organized process of training football referees are substantiated, namely: the basics of refereeing theory and methodology (philosophy, mechanics, rules); psychological and pedagogical characteristics of a football referee's personality, his motivation; physical fitness of people for judging; factors ensuring the success of such activities; a system of control and self-monitoring of arbitrators' training. In addition, it is important to determine the means, methods and methodological techniques that ensure the physical, technical and psychological preparation of the judge, the efficiency of his thinking, and, what is important, the ability to communicate, knowledge of native and foreign languages.

Within the framework of "Communication Skills" - the art of transmitting and receiving information, we have highlighted four main vectors: situation management (decisions regarding situations) that take place, as it were, "inside" the match directly on the football field; management of situations (decisions regarding situations) around the match (including around the boundaries of the football field); management of partners (assistants, fourth referee), decision regarding information of partners; management of the audience (in particular, the reaction, influence and pressure of the stands, depending on the decisions made by the judge).

Key words: referee, communication, professional training, football, «Communication Skills».

Стаття надійшла до редакції 01.03.2024 р.